

A88/07 CO:2073409

11 februari 1988

VERRASSEDE ONTWIKKELINGEN OP DE BALKAN

De Balkan, vanwege de talrijke diepgewortelde tegenstellingen tussen de verschillende nationaliteiten en staten vanouds aangeduid als het kruitvat van Europa, wordt de afgelopen maanden geconfronteerd met ontwikkelingen, die kort geleden nog voor onmogelijk werden gehouden.

Aan de van 24 tot 26 februari a.s. in Belgrado te houden Balkan-conferentie wordt voor het eerst in de geschiedenis deelgenomen door de ministers van Buitenlandse Zaken van alle landen op het schiereiland, Albanië inclusief. Het verrassende besluit van Tirana deze door Joegoslavië opgezette regionale bijeenkomst bij te wonen, is het meest overtuigende bewijs dat de erfenissen van de vroegere leider Enver HOXHA langzaam maar vastberaden hun internationale isolement opheffen.

Een ander teken voor de verbetering van de politieke verhoudingen op de Balkan, was de ontmoeting tussen de regeringsleiders van aartsvijanden Turkije en Griekenland, begin februari in het Zwitserse Davos.

Of deze gebeurtenissen de voorbode zijn van een tijd van vrede en ontspanning op de Balkan moet vooralsnog worden betwijfeld. De tegenstellingen en onderlinge problemen (de Macedonische kwestie, het probleem Kosovo, de kwestie Cyprus, de behandeling van Turken in Bulgarije, territoriale aanspraken van Griekenland jegens Turkije, het verzet van de Grieken tegen een EG-lidmaatschap van de Turken, etc.) zijn te complex om op korte termijn tot een oplossing te worden gebracht. Toch lijken de staten op de Balkan er met kracht naar te streven het ontploffingsgevaar in en rond het kruitvat weg te nemen.

VERRASSENDE ONTWIKKELINGEN OP DE BALKAN

Aan de Balkan-conferentie, die van 24 tot 26 februari a.s. op initiatief van Joegoslavië in Belgrado wordt gehouden, nemen de ministers van Buitenlandse Zaken van alle zes op het schiereiland gelegen staten deel: de NAVO-leden Turkije en Griekenland, de Warschaupact-staten Bulgarije en Roemenie, het ongebonden Joegoslavië" en tot veler verrassing ook het tot voor kort in een zelfgekozen isolement verkerende Albanië .

Bijna drie jaar na het verscheiden van de stalinist Enver HOXHA breken zijn erfgenamen met het lang gehuldigde principe dat Albanië alle multilaterale bijeenkomsten zal mijden, waar de twee supermachten (VS en SU) direc. of indirect bij betrokken zijn. Zo schitterde Tirana als enige Europese staat door afwezigheid tijdens de grote conferentie van Helsinki in 1975. Ook eerdere multilaterale bijeenkomsten van Balkan-staten werden consequent gemedan, voor het laatst in 1983, toen op initiatief van Griekenland werd gesproken over een kernwapenvrije zone op de Balkan. Dat in het geval van de op handen zijnde Balkan-conferentie vier van de deelnemers deel uitmaken van de twee door de supermachten gedomineerde militaire bondgenootschappen, weerhoudt Tirana echter ditmaal niet meer van deelname.

De Albanese toezegging komt op een tijdstip dat het isolement ook door het hervatten en uitbreiden van bilaterale contacten wordt opgeheven. Aan de staat van oorlog die met Griekenland de facto nog steeds bestond werd vorig jaar een eind gemaakt; met de Duitsers en de Britten zijn besprekingen op gang gekomen om rekeningen uit de laatste Wereldoorlog die een herstel van de betrekkingen in de weg staan, te vereffenen; diplomaten uit de hele wereld verdringen zich momenteel op de stoep van het Albanese ministerie van Buitenlandse Zaken om hun opwachting te maken (zeer recent nog de ambassadeurs van Bulgarije en de DDR).

Alleen tegenover de supermachten blijft Albanië onder Ramiz ALIA even wantrouwig als onder zijn voorganger. Diplomatieke betrekkingen met de Verenigde Staten zijn binnen afzienbare tijd evenmin te verwachten als een herstel van de banden met de Sovjet-Unie, in weerwil van talrijke uitgestoken handen vanuit Moskou.

De Balkan-conferentie

Over de agenda voor de komende conferentie lijkt nog steeds onenigheid te bestaan. Alle deelnemers zijn het erover eens dat gepraat dient te worden over technische zaken zoals vervoer, toerisme, handel, landbouw en industrie. Uit een verklaring die werd uitgegeven na afloop van een bezoek van de Albanese plaatsvervangend minister van Buitenlandse Zaken Sokrat PLAKA aan Turkije, valt op te maken dat Tirana en Ankara in tegenstelling tot andere deelnemers van mening zijn dat ook politieke problemen bespreekbaar moeten zijn.

Mogelijk duidt dit erop dat Joegoslavië de kwestie Kosovo niet op de agenda wenst te plaatsen en dat Sofia overleg over de behandeling van de Turkse minderheid in Bulgarije blokkeert. Daarnaast bestaat er binnen de Griekse leiding grote weerstand tegen het ter sprake brengen van de "Macedonische kwestie". Dit probleem betreft Joegoslavië, Bulgarije en Griekenland en heeft betrekking op de status van de Macedoniërs in de drie landen.

Inmiddels is wel zeker dat een belangrijk deel van de conferentie besteed zal worden aan een discussie over het creëren van een kernwapenvrije zone op de Balkan, alsmede het uitbannen van chemische wapens in deze regio.

De Grieks-Turkse toenadering

De talrijke problemen tussen aartsrivalen Turkije en Griekenland kwamen aan de vooravond van de Balkan-conferentie reeds ter sprake tijdens de eerste ontmoeting tussen de regeringsleiders van beide landen sedert tien jaar. In de marge van een exclusieve bijeenkomst van zakenlieden in het Zwitserse Davos, zorgden de Turkse premier Turgut OZAL en zijn Griekse collega Andreas PAPANDEOU voor een belangrijke dooi in de relaties tussen twee staten, die vorig jaar nog op voet van oorlog met elkaar verkeerden.

Beide partijen spraken de intentie uit in de toekomst de bestaande geschillen niet op de gewapende spits te drijven. Daartoe worden twee commissies gevormd die zich zullen buigen over de talrijke problemen (de kwestie Cyprus, aanspraken op delen van de Egeïsche Zee, etc) en is er een directe telefoonverbinding tussen de kantoren van beide regeringsleiders in de maak. Als teken van goede wil maakte OZAL kort na de ontmoeting in Davos bekend dat de Griekse aanspraken op geconfisqueerde goederen in het voormalige Constantinopel (Istanbul) zullen worden gehonoreerd.

De vraag dringt zich op wat de achtergrond is van deze onverwachte ommekeer in de Turks-Griekse verhoudingen. Van Turkse zijde speelt zeer sterk het verlangen mee, alle hinderpalen voor een lidmaatschap van de Europese Gemeenschap uit de weg te ruimen. Het succes van Davos komt voor OZAL op een uiterst gelukkig moment. De internationale kritiek op de arrestatie van de uitballingschap teruggekeerde leiders van de Turkse communistische partij heeft het democratische imago van Turkije een fikse deuk gegeven en het EG-lidmaatschap niet dichterbij gebracht.*

Griekenland heeft echter de belangrijkste sleutel in handen voor dit Turkse EG-lidmaatschap. Andere lidstaten hebben zich tot op heden kunnen verschuilen achter het Griekse veto. Als Ankara erin slaagt de Griekse bezwaren weg te nemen, zullen staten als West-Duitsland hun bezwaren tegen Turkse toetreding hard moeten maken. Louter het argument dat de Europese arbeidsmarkt dreigt te worden overspoeld met Turkse werknemers zal onvoldoende zijn om de Turken buiten de Gemeenschap te houden.

Minder duidelijk is, wat PAPANDEOU ertoe gebracht heeft toenadering te zoeken tot de voorheen zo door hem verfoeide bureu. Politieke waarnemers houden het er in hoofdzaak op, dat de Griekse premier is "aangestoken" door het algemene klimaat van ontspanning en toenadering in de wereld. Daarnaast zouden islamitisch-fundamentalistisch getinte incidenten onder de Turkse minderheid in West-Thracie de Grieken tot het besef hebben gebracht, dat betere contacten met het gesecculariseerde bewind in Ankara, dat met dezelfde prolemen kampt, nuttig en wenselijk zouden zijn.

Griekenland en Turkije vormen samen de belangrijke zuidflank van de NAVO. Het is niet ondenkbaar dat ook van de zijde van de Verenigde Staten sterke druk op beide regeringsleiders is uitgeoefend de onderlinge geschillen bij te leggen, in het belang van een versterking van het militaire bondgenootschap.

De komende Balkan-conferentie zal duidelijk maken in hoeverre het de deelnemers ernst is om te komen tot een verbetering van het politieke klimaat op het schiereiland.

*Zie Focus A88/003 TURKSE COMMUNISTEN "VERLIEZEN" LEIDERS DOOR TAXATIE-FOUT